

δλότης αναγνωρίζει 1)

Δ'. Τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα εἶναι ὡς εἶδομεν ὑπερατομικόν, δημιουργοῦν κόσμον, ὅστις συνέχει καὶ προωθεῖ τὸ σύνολον.

1. Ἐν τούτοις ἔχει τοῦτο καὶ ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ ἄτομον, διότι:

α). **Καθορίζει τὸ πλαίσιον τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ νὰ ἀντιδρᾷ εἰς τὰς ἀντιξόους πρὸς ἑαυτὸ κατευθύνσεις ἐκείνου καὶ μὲ τὸ νὰ ἐπιδοκιμάζη τὰς συμφώνους πρὸς ἑαυτὸ τάσεις.**

β). **Προάγεται μόνον διὰ τῆς συνεργασίας τῶν ἀτόμων. Οὕτω τὸ ἄτομον μὲ τὴν ἰδιαιτέραν του ψυχροσύνησιν, ἀφοῦ κάμη κτῆμα τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, δρᾷ κατόπιν δυναμικὸν καὶ μὲ πρωτοβουλίαν πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν. 2) Ἐκ τούτου γεννᾶται νέα προοδευτικὴ ἐμφάνισις τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἣτις ἀντανακλᾷ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀτόμου καὶ ἐπαυξάνει τὴν κινουμένην δυνάμιν του ὡς καὶ τὴν ἐνέργειαν. Οὕτω δημιουργεῖται μιὰ προοδευτικὴ ἀλληλεπίδρασις καὶ προώθησις δυνάμεως τοῦ ἀτόμου καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ ἐντασις αὕτη ὑπερτερεῖ πάσης ἄλλης ἐντάσεως μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῆς αὐτῆς δλότητος, προσλαμβάνει τὸ ἄτομον τὴν ἐννοιαν τῆς προσωπικότητος. 3) Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἐκδούλευσις τῆς ἀναγνωρίζεται ὑφ' ὅλης τῆς δλότητος, διότι ἡ δράσις αὐτῆς ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν εὐαισθησίαν (Geschmack) αὐτῆς.**

γ). **Τὴν θάσιν ὅμως διὰ τὴν τοιαύτην προοδευτικὴν ἀλληλεπίδρασιν δυνάμεως τοῦ ἀτόμου καὶ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος θὰ ἀποτελοῦν τὰ κάτωθι στοιχεῖα:**

αα). **Τὸ αὐθόρμητον τῶν ἀτόμων, τὸ ὁποῖον ἐσωτερικοὶ ἢ ἐξωτερικοὶ ὄροι τῆς ζωῆς τῶν προγενεστέρων γενεῶν τόσον κατὰ τὴν κατεύθυνσιν του, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐντασίαν του διαμορφώνουν. Τοῦτο, ἀγαθῆς ὀντότητος τὰ χαρακτηριστικὰ ἔχον, δὲν εἶναι ἀ-**

1) Willy moog: *Die Deutsche Philosophie des 20ten Jahrhunderts* (Eucken). Stuttgart. σ 70.

2) Hans Freyer: *Einleitung in die Soziologie* 1931 σ. 9.

3) Σχετικὰ ἰδὲ τὸ περὶ προσωπικότητος.

νεξάρτητον τῆς ἀγαθῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου.

66). Ἡ δημιουργικὴ τάσις, ἡ ὁποία γεννᾶται εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν τὸ αὐθόρμητον αὐτὸ λάβῃ ἐκδηλον ὑπόστασιν καὶ ὅταν, ἐντὸς τῶν σχέσεων τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὸν περιβάλλοντα κόσμον, τὰς ἐκπολιτιστικὰς μορφὰς διαμορφῶν, συνοδεύηται αὐτὸ τὸ αὐθόρμητον ὑπὸ δημιουργικῶν συναισθημάτων καὶ ἀξιολογικῶν διώσεων.

γγ). Ἡ κληρονομία τοῦ παρελθόντος καὶ τὸ πλαίσιον τοῦ περιβάλλοντος, τὸ ὅποιον τόσον τὸ αὐθόρμητον, ὅσον καὶ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου θὰ ὑποκινήσῃ καὶ θὰ ὑποδοθῆ.

2. Εὐνόητον ὅτι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ μέτρησις τοῦ τὲ προσέφερον ἢ προσφέρει τὸ ἄτομον εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, διότι δὲν εἶναι δυνατὸς οὔτε ὁ καθορισμὸς τοῦ τι παρέλαβεν ἐκ τούτου, οὔτε ἡ ἔντασις τῆς δράσεώς του, οὔτε ἀκόμη ὁ καθορισμὸς τῆς ἐντάσεως τῆς ἐξελίξεως. Εἶναι ὁμως κατάδηλος ἡ γενικὴ χροιά, τὴν ὁποίαν τὸ ἐκπολιτιστικὸν πνεῦμα εἰς πᾶσαν ἐποχὴν παρουσιάζει ὡς π. χ. ἡ αἰσθητικὴ τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ θεωρητικὴ τοῦ 18ου αἰῶνος κλπ. ἢ ἡ ἐκδήλωσις, τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα τοῦτο εἰς μίαν φυλὴν ἢ ἕνα λαὸν παρουσιάζει ὡς π. χ. ὁ αἰσθητικὸς τύπος τῆς κλασσικῆς Ἑλλάδος, ὁ πολιτικὸς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, ὁ θεωρητικὸς τῆς Γερμανικῆς φυλῆς, 1) ὁ θρησκευτικὸς τοῦ Βυζαντίου κλπ. Εἶναι ἐπίσης κατάδηλος ἡ συσχέτισις πάσης προσωπικότητος μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο καὶ τὰς ἀποχρώσεις του καί: ὅτι αὐτὴ ἐνεργεῖ καὶ δρᾷ ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ περιβάλλοντός της. Εἶναι κατάδηλον τέλος ὅτι ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα διὰ τῶν προσοπικότητων 2) τούτων ἐκδηλοῦται καὶ διαγιγνώσκειται ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, ὅπως ἐπίσης ἐκδηλοῦται καὶ διὰ τῶν ἐκπολιτικῶν μορφῶν, 3) αἵτινες εἰς μίαν ἐποχὴν δημιουργοῦνται ἢ ὑφίστασθαι ἀπὸ προηγουμένας γενεὰς σημασιολογικὰ ὑπὸ τὴν ἐπί-

1) Ed. Spranger: *Lebensformen*. Halle. 1930. σ. 408.

2) Konst. Dimitropulos: *Die Stufen der Wertgerichtetheit* κλπ. Leipzig. 1937. σ. 33, 37.

3) N. Hartmann. *Das Problem des geistigen Seins*. Berlin. 1933. σ. 169.

δρασιν τοῦ περιβάλλοντος ὡς εἶδομεν διαφοροποιεῦνται. Ἡ μόνη διαφορὰ ἐγκείται κατὰ τὴν ἐκδήλωσίν του εἰς τοῦτο: "Ὅτι αἱ μὲν προσωπικότητες, ἐκδηλοῦσαι τοῦτο, συνεργοῦν δυναμικὰ διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξίν του, αἱ δὲ μορφαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀποτυπώνονται τὸ πνεῦμα τοῦτο, καταδεικνύουν μὲν τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι ἐξελισσόμενον, ἀλλὰ στάσιμον καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀντικειμενικοποιημένον (objektivierter Geist 1) (I 5, II 7) χαρακτηρίζεται.

Ἐν τούτοις καὶ τὸ ἀντικειμενικὸν τοῦτο πνεῦμα ἔχει τὴν δυναμικότητά του, διότι διὰ τῆς γνώσεώς του, ἀλλὰ καὶ συναισθηματικῶς διεγείρει εἰς τοὺς μεταγενεστέρους κατὰ τὴν κατεύθυνσίν του προοδευτικὰς ἐκπολιτιστικὰς δημιουργίας.

3. Ἐξ ὧν τῶν ἀνωτέρω καταδεικνύεται ἡ δυναμικὴ θέσις τοῦ ἀτόμου ἐπὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος. Ἐν τούτοις παρ' ὧν τοῦτο δὲν δύναται τὸ ἄτομον νὰ θεωρηθῆ ὡς φορεὺς τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ μόνον τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα (III B') καὶ ὑφ' οὗς ὄρους ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

α). Διότι εἰς τὸ ἄτομον δὲν ἐξαρκεῖ ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς του διὰ τὰς μεγάλας ἐξελίξεις τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος. Αἱ μορφαί τούτου ὑπερβαίνουν τὰ ὅρια τῆς ζωῆς ὄχι μόνον ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ πολλῶν γενεῶν. 2)

β). Διότι ἡ ὑπόστασις τοῦ ἀτόμου δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς μορφῆς τῆς Kultur ἀνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ συνόλου.

γ). Διότι αἱ μορφαί τοῦ πολιτισμοῦ ὡς τὸ δίκαιον, ἡ ἠθικὴ, ἡ γλῶσσα, ἡ ἐπιστήμη, ἀναφέρονται μὲν ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς μορφαί τῆς κοινωνίας, δὲν εἶναι ὁμως αὐταὶ ἡ ἴδια κοινωνία, οὔτε τὸ σύνολον τῶν κοινωνικῶν ζώντων ἀνθρώπων, ἀλλ' ἔχουν διάφορον ὄντοτητα καὶ ὑπόστασιν.

δ). Διότι ἀκόμη αἱ μορφαί αὐταὶ ὄχι μόνον δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἄτομα, ὅπως ἡ κοινωνία, ἀλλὰ ταύναντιον ἀποτελοῦνται ἀπὸ ποικιλίαν χαρακτηριστικῶν, τὰ ὁποία ἐν τούτοις εἶναι κοινὰ πολ-

1) K. Dimitropulos: Die Stufen * λπ. σ. 61.

2) Hans Freyer: Einleitung in die Soziologie. 1933. σ. 8.

λῶν ἀτόμων, διότι αἰθερκατευθύνσεις πολλῶν συνήργησαν εἰς τοῦτο. Καὶ μόνον τὸ ἄτομον ἀντικρύζει πολλάκις σημασιολογικῶς ἀναλόγως τῆς ψυχοσυνθέσεώς του κλπ. τὸ ἐνιαίον τοῦτο τοῦ πνεύματος κατὰ διάφορον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἀρχή: ἡ συνειδησις χωρίζει ὅ,τι τὸ πνεῦμα ἐνώγει. 1)

Ε΄.). Τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ἔχει ἐπίσης σχέσιν μὲ τὴν πολιτείαν, διότι ὄχι μόνον ὑπὸ ταύτης καθορίζεται, ἀπόκτημα τῆς συνεργασίας ἐκείνης εἶναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν καθορίζει. Ἐφ' ὅσον τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα εἶναι ὑπερατομικὸν στοιχεῖον, εὐλογος εἶναι ἡ συνδρομὴ τῆς πολιτείας, τῆς ὀργανωμένης αὐτῆς κοινωνίας, ὥστε ἐκ τῆς κατευθύνσεως ἐκείνης νὰ ἐκπηδήσῃ ἰδίᾳ κατεύθυνσίς του. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸς ὁ χρωματισμὸς τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς πολιτείας, ὡς ἐπίσης εἶναι ἰδίον γνῶρισμα ἐκάστης πολιτείας νὰ δημιουργήσῃ ἰδίον πολιτισμόν. Ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο:

1. Ἡ πολιτεία ἐξυπηρετεῖ τὸν πολιτισμόν της ποικιλοτρόπως: Οὕτω.

α). Θέτει ἰσχυρὰς δυνάμεις εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πνεύματος καὶ δὴ γεννᾷ τὴν πίστιν εἰς τοὺς πολίτας πρὸς τὸ ἰδανικὸν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, διεγείρουσα ἀκόμα τὴν θέλησιν εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν πραγμάτωσίν του. Ἡ πίστις αὕτη ἀπορρέει ἐκ τοῦ ὅτι ἐμπνέει ἡ πολιτεία τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀξιολογικοῦ εἰς τὰς μορφὰς αὐτὰς, εὕρισκει δηλαδὴ εἰς αὐτὰς τὴν ἀξίαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν λαχταρᾷ ἡ πολιτεία ὁλόκληρος. Εὕρισκει ἐπίσης ἡ πολιτεία τὴν ἐναρμόνισιν τῶν μορφῶν τούτων συμφῶνως πρὸς τὸν ἱστορικὸν δρόμον της, καὶ διεγείρει τὴν διὰ μέσου τούτων ἱκανοποίησιν τῶν ἀτόμων. Οὕτω καὶ δι' ἡμᾶς ὁ πολιτισμὸς, τὸν ὁποῖον ἐπιζητεῖ ἡ πολιτεία μας, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀναποκρίνεται πρὸς τὸν ἱστορικὸν μας δρόμον καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἀξιολογικὸν στοιχεῖον αὐτῶν γοητεύει τοὺς συγχρόνους μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ ἰσχυρὰς δυνάμεις τῆς πολιτείας μας ὡς π. χ. τοῦ σχολείου, τοῦ τύπου κλπ., διὰ τῶν ὁποίων ὄχι

1) N. Hartmann. *Das Problem des geistigen Seins*. Berlin. 1933. σ. 61,159.

μόνον ἡ ἀξία των δι' ἡμᾶς καταδεικνύεται, ἀλλὰ καὶ ἡ πίστις πρὸς αὐτὰς διεγείρεται καὶ ἡ σύμφωνος δημιουργικὴ κατεύθυνσις ἐπιτελεῖται. Κατὰ δὲ τὴν δημιουργικὴν προσπάθειαν τῶν πολιτῶν ἡ πολιτεία καταδεικνύουσα τὰ χαρμηλοιστικώτερα καὶ μᾶλλον ἀνταποκρινόμενα πλαίσια ἐνεργείας, συνεργεῖ μετὰ τοῦτο εἰς τὴν ἐμπέδωσιν ἐσωτερικῶν νόμων ὁμοίας ἐνεργείας, εἰς τὴν διαμόρφωσιν δηλαδὴ νομοτελειῶν, αἰτινες καὶ ὡς πυρῆνες τοῦ ἀναπτυσσομένου πνεύματος χρησιμεύουν καὶ ἀντιστοίχους διώσεις καὶ συναισθήματα γεννοῦν καὶ ἀπαιτοῦν ὠρισμένην δρᾶσιν τῶν ἀτόμων, μὴ ἀντικειμένην εἰς τὸν χαρακτήρα των.

6). Πλουτίζει ἡ πολιτεία τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα, μὲ τὰς προωθήσεις πρὸς τὰς ὁποίας συνεργεῖ, μὲ μορφὰς, ὡς ποίησιν, δίκαιον, σύνταγμα, λογοτεχνίαν κλπ., αἰτινες καὶ τὰς κατευθύνσεις τοῦ πνεύματος τούτου ἐξυπηρετοῦν, διότι ἀσκοῦν ἐπίδρασιν εἰς τὸ συναίσθημα τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν μορφήν τοῦ ἰδίου πνεύματος παρουσιάζουν καὶ διὰ τοῦτο τὴν γοητείαν διεγείρουν.

2. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα ἀφ' ἐτέρου θέτει ἑαυτὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πολιτείας καὶ ἐξυπηρετεῖ ἐκείνην, διότι συνενώνεται μὲ τὸν βιολογικὸν σύνδεσμον τῆς δλότητος καὶ δὴ διττῶς:

α). Χρησιμοποιεῖ τὴν ἐνότητα τῆς ζωῆς τῆς δλότητος ὡς δυναμικὸν φορέα μιᾶς προωθήσεως τοῦ ἐξυτοῦ του, ἧτις ὁμως ἀντανακλᾷ εἰς προώθησιν τῆς δλότητος. Διότι ὅσον περισσότερο εἰς τὴν ἐνότητα τῆς δλότητος ἐπιδρᾷ, τόσον καὶ ἀναπτύσσεται τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα καὶ ἐκείνην προάγει. Πᾶν δυναμικὸν στοιχεῖον τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ἔστω μία θρησκευτικὴ ἀρχὴ ἢ ἓνας καλαισθητικὸς νόμος ἢ μία κοινωνικὴ μορφή, ἐφ' ὅσον περισσότερο ἐπιδρῶν ἐπὶ τῆς δλότητος—καὶ εἶναι δυνατόν τοῦτο, ὅταν ἀνταποκρίνονται πρὸς τὴν φύσιν καὶ ζωὴν τῆς δλότητος—ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ δλότης προοδευτικᾶ ἐξελίσσεται.¹⁾ Καὶ ἡ προοδευτικὴ αὕτη ἐξέλιξις διαφαίνεται ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ πνεύματος δημιουργικὴν των δρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν

1) Karl Rothenbuecher: Ueber das Wesen des Geschichtlichen und die gesellschaftliche Gebilde. Tuebingen. 1926. II. Κεφ. 6.

συνείδησιν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ταύτης τῆς ἐνότητός των, ἣτις μάλιστα συνείδησις δημιουργεῖ εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τὴν συμμετοχὴν των εἰς ταύτην.¹⁾

Οὕτω νοεῖται καὶ ἡ ἐν τῷ πολιτισμῷ ἀνθισις τοῦ λαοῦ τούτου.²⁾

ε). Διαμορφώνει τὴν κοινωνικὴν μορφήν τῆς συμβιώσεώς της καὶ παρέχει ἕνα πνευματικὸν χαρακτήρα πρὸς συνοχὴν, ὅστις ἐκδηλοῦται εἰς ὅλας τὰς σχέσεις τῆς κοινωνίας καὶ ὅστις μὲ τὸ ἀντικειμενικοποιημένον πνεῦμα, διὰ τῶν μορφῶν τοῦ ὁποῦ ἐξωτερικεύεται, ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἱστορίας ἐκδηλοῦται.

Στ.) Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος.

Εἶδομεν ὅτι ὡς ἀντικειμενικὸν πνεῦμα θεωρεῖται ἡ πνευματικὴ ἐμφάνισις τῆς δημιουργίας ἐνὸς λαοῦ, ἣτις ἐνέχει μίαν ἀξιολογικὴν ὄντοτητα καὶ ἣτις ἐκδηλοῦται μὲ τὰ: γλῶσσαν, τέχνην, ὕψιν ἠθῶν, δίκαιον, μορφήν ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως κλπ., τὰ ὅποια ἐπὶ πλεον παρουσιάζουν τὰς περιοχὰς τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος.

Ἄλλὰ παρατηροῦμεν ἐν σχέσει μὲ τὰς περιοχὰς αὐτάς:

1) Ὅτι εἰς ἐκάστην ἐποχὴν αἱ περιοχαὶ οὔτε ἰσάξια εἶναι, οὔτε εἰς τὴν ζωὴν ὅλων τῶν λαῶν ὁμοίαν ἐκδήλωσιν ἔχουν. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς διαφοροποιήσεις τῆς ὁλότητος τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος.

2) Ὅτι παρακολουθεῖ τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς λαοῦ, ἀλλ' ὄχι βιολογικῶς, δηλαδὴ ἐκάστη περιοχὴ ἢ καὶ μορφή δὲν μεταβιβάζεται κληρονομικῶς, δὲν κληροδοτεῖται (der Geist tradiert, nicht vererbt),³⁾ διότι οἱ νόμοι τοῦ εἶναι διάφοροι ἀπὸ τοὺς βιολογικοὺς νόμους, ἀλλὰ παραδίδεται καὶ τοῦτο κατορθοῦται ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς ὑπάρξεως

1) Fel. Krueger: *Zur Psychologie der Gemeinschaft*. 1934. σ. 13.

2) Herdersphilosophie: *Philosophische Bibliothek*. Band 12. 1926. σ. 157.

3) N. Hartmann: *Das Problem des geistigen Seins*. Berlin. 1933. σ. 217.

ἐν τῷ τροφίμῳ κατὰλλήλων προδιαθέσεων, ὅπως τοῦτο συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς διωτικές του σχέσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς μορφώσεως περὶ τὸν τροφίμον κατὰλλήλου πνευματικῆς περιβάλλοντος, τὸ ὅριον ἀμέσως καὶ ἑμμέσως ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδρα. Ὑπὸ τοῦτο νοοῦνται αἱ ἀντικειμενικοποιήσεις τοῦ πνεύματος καὶ τὰ παραδείγματα πρὸς ἀσκήσιν ὡς καὶ ἡ ἔμμονος καθοδηγία (διδασκαλία κλπ.).

Εἰς τὴν μετέδοσιν ὅμως αὐτὴν εὐρίσκομεν καὶ μίαν μεταφυσικὴν ἐνέργειαν ἀσπαστὴν καὶ ἀπὸ τὸν πλεον ὀρθόδοξον ὀρθολογιστὴν. Οὕτω ἐκάστη μορφή ἢ περιοχὴ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, παραδιδόμενη καὶ παραλαμβάνομένη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἐπιτυγχάνει τοῦτο κυρίως μόνον, διότι ὑπάρχει τὸ αὐθόρμητον τῆς καταλήψεως καὶ ἡ ἐπεξεργασία ἀπὸ τὴν νέαν γενεάν, τ. ἔ. στοιχεῖα προορμῶντα εἰς τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς. Εἰς τὴν γλώσσαν π. χ. ὅ,τι ὁ πᾶς ἐπιτυγχάνει συντελεῖται διὰ τοῦ περιβάλλοντος κόσμου καὶ τῆς ἀσκήσεως αὐτοῦ, ἢ ἀποκτήσεις ὅμως αὐτὴ δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ, ἂν τὸ αὐθόρμητον δὲν ἤθελε συνεργῆσαι. Εἰς τοῦτο τὸ αὐθόρμητον ἔγκειται ἡ μεταφυσικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ θεία ἀπόχρωσις τῆς ψυχῆς του, ὥστε πάντοτε νὰ τείνη ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς προώθησιν του καὶ πρὸς δημιουργίαν ἀρμονίας ἐν τῇ ζωῇ.

3) Ὅτι μεταξὺ τῶν περιοχῶν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ὅπως καὶ μεταξὺ τῶν μορφῶν τῆς αὐτῆς περιοχῆς (ὡς π. χ. μεταξὺ τῶν λέξεων μιᾶς γλώσσης) ὑπάρχει ἐσωτερικὴ ἐνότης καὶ μάλιστα τοιαύτη, ὥστε πᾶσα μορφή παρουσιάζει ἓνα τεμάχιον τῆς δεδιωμένης ἐκείνης πραγματικότητος, ἣτις εἰς τὸ πλάσιον ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς ἀνταποκρίνεται. Καὶ ὅπως εἰς πᾶσαν περιοχὴν διαφάνεται μία ὀρισμένη κοσμοθεωρία καὶ δρᾷ ἐσωτερικᾶ ἓνας πυρὴν μὲ ὀρισμένην νομοτέλειαν, οὕτω καὶ εἰς τὰς μορφὰς τῆς ἰδίης περιοχῆς ἐκδηλοῦται ἡ κοσμοθεωρία αὕτη. Ἐκ τοῦτο δικαιολογεῖται καὶ ἡ ἐκάστοτε παραλλαγὴ τῶν σημασιῶν τῶν διαφόρων ἀντικειμένων (III B 2 γ 66), ἢ παραλλαγὴ ὅμως αὕτη δὲν παρεκλύει τὴν ἐσωτερικὴν ἐνότητα τῶν μορφῶν, διότι πᾶσα παρεκκλιτικὴ συνεργεῖ εἰς τὴν βαθμιαίαν ἀπεκάλυψιν τοῦ ἀληθοῦς (III Γ 4 δ). Μάλιστα ἡ ἐννοια τῆς παραλλαγῆς ἀνταποκρι-

νομένη λόγω του δεσμού της προς ιδίαν κοσμοθεωρίαν, διαφαίνεται ὡς ἐπικυριαρχία μιᾶς ὠρισμένης περιοχῆς, ἐκείνης, ἣτις δευτέραν καὶ περισσότερον μὲ τὴν κοσμοθεωρίαν ταύτην συνδέεται. Οὕτω κατὰ τὴν ἀναγέννησιν ἀπὸ τὴν στροφὴν πρὸς τὸ κλασσικὸν ἰδεῶδες (κοσμοθεωρία) σημειοῦται καὶ ἀντίστοιχος ὑπεροχὴ τῆς αἰσθητικῆς περιοχῆς. Τὴν ἐπικυριαρχίαν ταύτην πᾶσαι αἱ ἄλλαι περιοχαὶ ἐξυπηρετοῦν, διότι τότε καὶ μόνον ἔχουν σημασίαν διὰ τὴν ζωὴν.

Ἐπέλογος. Οὕτω τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα δὲν παρουσιάζει μὲν ρεαλιστικὴν ὄντοτητα, εἶναι ὁμῶς δυναμικὸν, διότι μᾶς συγκρατᾷ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ζῶμεν. Εἶναι μάλιστα τοσαύτη ἢ δυναμικότης του, ὥστε προσλαμβάνει ρεαλιστικὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν βούλησίν μας καὶ εἰς τὸ συναίσθημά μας καὶ χαρακτηρίζει οὕτω τὴν θέσιν καὶ τὴν κατεύθυνσιν πάσης δημιουργίας. Ἐφ' ὅσον δὲ εἰς τοῦτο ἐνσωματοῦνται τὰ ἰδανικὰ τῆς παραδόσεως καὶ τοῦ παρόντος, ἔχει ἡ δημιουργία αὐτοῦ καθαρῶς ἐθνικὸν χαρακτήρα καὶ κατοπτρίζει ἐθνικὴν συνείδησιν.¹⁾

1) Ἡ ὡς ἄνω μελέτη ἐπὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς εὐρύτερας ἐργασίας ἡμῶν ἀφορῶσης τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος. Ἐπειδὴ ὁμῶς αὕτη θὰ ἀπαιτήσῃ εὐλογετὸν χρόνον, ἵνα περατωθῇ, προέβημεν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν ὡς ἄνω διασάφησιν, ἵνα τὰς πνευματικὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας ἐν μέρει τὸ καθ' ἡμᾶς ἐξυπηρετήσωμεν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Χρ. Ἀνδρούτσου: Λεξικὸν τῆς φιλοσοφίας. 1929.
2. Alois Dempf. Kulturphilosophie. Muenchen. 1932.
3. Max Dessoir: Aesthetik und allgemeine Kunstwissenschaft. Stuttgart. 1923.
4. Konst. Dimitropulos: Die Stufen der Wertgerichtetheit im Wandel der Kulturformen und Kulturgebilde. Leipzig. 1937.
5. Hans Freyer: Die politische Insel (Geschichte der Utopien) Leipzig. 1936.
6. » » : Theorie des objektiven Geistes. 1934.
7. » » : Einleitung in die Soziologie. 1931.
8. Nikolai Hartmann : Das Problem des geistigen Seins. Berlin 1933.
9. » » : Grundzuege einer Metaphysik der Erkenntnis. Berlin. 1925.
10. Herdersphilosophie: Philosophische Bibliothek. Band. 12. 1926.
11. Felix Krueger: Zur Psychologie der Gemeinschaft. 1934.
12. Th. Litt: Geschichte und Leben. Leipzig. 1930.
13. August Messer: Psychologie. Leipzig. 1934.
14. Willy Moog : Die Deutsche Philosophie des 20ten Jahrhunderts. Stuttgart. 1922.
15. Rud. Odebrecht: Gefuehl und schoepferische Gestaltung. 1929.
16. Joh. Pfeiffer: Existenzphilosophie. Eine Einfuehrung in Heidegger und Jaspers. Leipzig. 1933.
17. Σ. Π. Παπανούτσου: Ἐπὶ ἐπιστήμης. Ἀθήναι. 1937.
18. Erich Rothacker: Geschichtsphilosophie. Muenchen. 1934.
19. Karl Rothenbuecher: Ueber das Wesen des Geschichtlichen und die gesellschaftlichen Gebilde. Tuebingen 1926.

20. Eduard Spranger : Lebensformen. Halle. 1926.
 21. » » : Problem der Kulturmorphologie. Berlin. 1936.
 22. » » : Die Kulturzyklentheorie und das Problem der Kulturverfalls. Berlin. 1926.
 23. Ueberweg: Geschichte der Philosophie. I Berlin. 1926.
 24. Alfred Vierkandt: Die Stetigkeit im Kulturwandel.
 25. Max Wentscher: Geschichte der Ethik. Berlin. 1931

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελίς	
Πρόλογος	5	
Βίωσις	7	
Εισαγωγή	9	
Α'. Έννοια τῶν βιώσεων	10	
Β'. Στοιχεῖα τῆς βιώσεως	12	
Γ'. Σπουδαιότης τῆς βιώσεως	18	
Βιβλιογραφία	29	
Προσωπικότης	31	
Α'. Ἡ προσωπικότης βιωτικῶς ἐξεταζομένη	33	
Β'. Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς προσωπικότητος	34	
Γ'. Ἡ ὄντοτις τοῦ ἀξιολογικοῦ περιεχομένου τῆς προσωπικότητος	36	
Δ'. Ἡ κατεύθυνσις τοῦ ἀξιολογικοῦ περιεχομένου τῆς προσωπικότητος καὶ ἡ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὰς περιοχὰς τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος.	38	
Ε'. Ἡ θέσις τῆς προσωπικότητος ἐναντι τῆς Κοινωνίας.	46	
ΣΤ'. Ἡ Δυναμικότης τῆς προσωπικότητος	49	
Ζ'. Ἡ προσωπικότης ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζωὴν.	54	
Η'. Συμπέρασμα	55	
Βιβλιογραφία	56	
Ἡ ἔννοια τοῦ πνεύματος καὶ εἰδικώτερον τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος	57	
Εἰσαγωγή	59	
I. Ἡ φύσις τοῦ πνεύματος	59	
II. Τὸ προσωπικὸν πνεῦμα	68	
III. Τὸ ἀντικειμενικὸν πνεῦμα	76	
Α'. Ἀξιολογικὴ ὑπόστασις	76	
Β'. Σχέσις αὐτοῦ μὲ τὴν ἱστορικὴν πορείαν	79	
Γ'. » » » » ζωὴν	83	
Δ'. » » » » τὸ ἄτομον	88	
Ε'. » » » » τὴν πολιτείαν	91	
ΣΤ'. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ αὐτοῦ	93	
Βιβλιογραφία	96	

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	δ	στιχ.	1	ἀντί	συμπεριέλαβον	ἀνάγν.	συμπεριέλαβον,
»	5	»	4	»	συνείργησε	»	συνήργησε
»	10	»	13	»	ἱεροκῆρυξ	»	ἱεροκῆρυξ
»	10	»	27	»	ζῶμεν	»	ζῶμεν
»	10	»	30	»	ἔδυστύχισα	»	ἔδυστύχησα
»	10	»	32	»	ψυχὴν μου	»	ψυχὴν μας
»	11	»	1	»	ἔχω	»	ἔχομεν
»	12	»	15	»	συνειτοῦ	»	συνειδητοῦ
»	15	»	32	»	STRAUKLUR).	»	STRAUKTUR). 1934 σ. 101
»	22	»	4	»	ὅποῖαι	»	ὅποῖαι
»	25	»	32	»	συντελεῖ	»	συντελεῖ
»	28	»	5	»	συνέβαλλεν	»	συνέβαλεν
»	28	»	9	»	σφυγμομετρῆση	»	σφυγμομετρήσει
»	28	»	11	»	ἰνστερνιοθῆ	»	ἰνστερνισθῆ
»	28	»	20	»	φέρουν	»	φέρη
»	43	»	2	»	μέσον	»	μόνον
»	59	»	26	»	συντᾶται	»	συναῖτᾶται
»	66	»	18	»	τοῦτο	»	τούτου
»	69	»	6	»	ἔχει,	»	ἔχει
»	76	»	26	»	ἀξίας	»	ἀξίας
»	77	»	14	»	συνείργησαν	»	συνήργησαν
»	77	»	26	»	προέρχονταί	»	προέμχονται
»	80	»	26	»	συνείργησαν	»	συνήργησαν
»	86	»	26	»	νομοθεωρίας	»	κοομοθεωρίας
»	93	»	27	»	VCREHBT	»	VCRERBT